

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ПІДПРИЄМСТВ

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF FINANCING INVESTMENT PROJECTS OF ENTERPRISES

Суханова А.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Sukhanova Alla

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Production
and Investment Management,
National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine

У статті досліджено міжнародний досвід фінансування інвестиційних проєктів в провідних країнах світу. Обґрунтовано теоретико-прикладний підхід до формування системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки, визначено сутність, особливості інвестиційних проєктів підприємства в країнах світу та її вплив на конкурентоспроможність економіки. Проаналізовано інноваційну політику закордоном, охарактеризовано її концепцію, стратегію та пріоритети аналізу надходжень інвестицій на українські підприємства. Досліджено проблеми фінансування інвестиційних проєктів в Україні та узагальнено необхідність залучення зарубіжного досвіду в побудові ефективної діяльності фінансування проєктів, а також застосування додаткових інструментів стимулювання та впровадження інноваційних розробок.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні проєкти, інвестиційні ресурси, інноваційний розвиток, капітальні вкладення, підприємства, система фінансового забезпечення інноваційного розвитку, стратегічні плани, фінансове забезпечення.

В статье исследованы международный опыт финансирования инвестиционных проектов в ведущих странах мира. Обоснованы теоретико – прикладной подход к формированию системы финансового обеспечения инновационного развития экономики, определена сущность, особенности инвестиционных проектов предприятия в странах мира и ее влияние на конкурентоспособность экономики. Проанализированы инновационную политику за рубежом, охарактеризованы ее концепцию, стратегию и приоритеты анализа поступлений инвестиций на украинские предприятия. Исследованы проблемы финансирования инвестиционных проектов в Украине и обобщены необходимость привлечения зарубежного опыта в построении эффективной деятельности финансирования проектов, а также применения дополнительных инструментов стимулирования и внедрения инновационных разработок.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные проекты, инвестиционные ресурсы, инновационное развитие, капитальные вложения, предприятия, система финансового обеспечения инновационного развития, стратегические планы, финансовое обеспечение.

The article investigates the international experience of financing investment projects in the leading countries of the world. The theoretical and applied approach to the formation of a financial support system for innovation development of the economy is substantiated, essence, features of investment projects of the enterprise in the countries of the world and its influence on the competitiveness of the economy are determined. The author analyzes the innovation policy abroad, describes its concept, strategy and priorities for analyzing the inflow of investments to Ukrainian enterprises. The problems of financing of investment projects in Ukraine are explored and the necessity of attracting foreign experience in building efficient project financing activities and application of additional tools of stimulation and implementation of innovations are summarized. An increase in domestic investment is ensured by the growth of the gross domestic product, including that part used for gross accumulation of fixed and working capital. And the provision of financial and investment potential of enterprises is one of the most important economic problems in the present. An important and effective source of invested funds may be the funds of foreign investors, who are currently looking for and interested in investing their funds in economies of other countries. Their main condition is investment attractiveness, favorable investment climate and stable legislation. Therefore, the improvement

of regulatory mechanisms, especially of state regulation, and the intensification of investment processes, is relevant and important. An important task of providing financial and investment potential is the optimization of financial and investment resources of the enterprise by determining their synergistic capacity and compliance with the strategies of operation and development of the enterprise. To a large extent, this is due to the transformational processes in Ukraine aimed at achieving international standards in economic activity, therefore, there is a need to develop a unified methodology for analyzing the provision of financial and investment potential in order to adapt to modern conditions of economic activity.

Key words: *investments, investment projects, investment resources, innovation development, capital investments, enterprises, system of financial support of innovation development, strategic plans, financial support.*

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток економіки країни є основою її конкурентоспроможності на світовому ринку. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується прискореними темпами науково-технічного прогресу та зростаючою інтелектуалізацією основних факторів виробництва. В цих умовах розвиток продуктивних сил відбувається при тісній взаємодії науки і новітніх технологій, створення та впровадження інновацій є головним чинником успіху держави в сучасних умовах. Але, незважаючи на проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», яку досі не прийнято, дієву систему фінансування інновацій в країні не створено.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження міжнародного досвіду фінансування інвестиційних проектів підприємств займалися такі вітчизняні вчені, як: В. Геєць, М. Долішній, С. Онишко, Т. Паєнтко, А. Пересада, Т. Майорова, А. Кузнєцова, Л. Федулова. В їх роботах також аналізувалися окремі аспекти інноваційного розвитку країн ЄС та можливості використання зарубіжного досвіду для досягнення стратегічної мети розвитку українського суспільства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних та зарубіжних економістів, здійсненим у галузі теорії та методології інноваційного розвитку економіки та побудови системи фінансового забезпечення, слід зазначити, що проблематика визначення системи фінансування інновацій не знайшла свого остаточного вирішення, що й зумовлює актуальність теми дослідження. Вдосконалення потребує ряд питань щодо застосовування додаткових інструментів стимулювання впровадження інноваційних розробок

Метою статті є удосконалення системи фінансування інновацій з урахуванням зарубіжного досвіду використання додаткових інструментів стимулювання впровадження інноваційних розробок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід зарубіжжя доводить, що досягти високого рівня конкурентоспроможності на глобалізованому ринку можна виключно за використання здобутків науково-технічного прогресу. Важливу роль у цьому відіграє державна

політика і дієвість заходів, які застосовують. Результативність впровадження інноваційних змін в Україні прямо залежить від розуміння законів ринку, цілковитої узгодженості економічних механізмів і ефективного використання інноваційного потенціалу.

Однією із основних проблем ефективного здійснення інноваційної діяльності є недостатній обсяг фінансового забезпечення. До того ж належний рівень фінансування інноваційної діяльності є чинником соціально-економічного зростання як окремих підприємств, так і країни загалом, оскільки ефективне фінансове забезпечення інноваційної діяльності сприяє вирішенню економічних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку сучасного суспільства. Саме тому для нашої держави загалом та для окремих суб'єктів господарювання зокрема досить важливим питанням є удосконалення системи фінансування інноваційної діяльності. З цією метою доцільним є вивчення та узагальнення світового досвіду фінансування інноваційної діяльності.

Зважаючи на сучасні тенденції глобалізації, вичерпність матеріальних ресурсів, у світі все більше уваги приділяється інноваційній діяльності, яка створює можливості для істотного підвищення рівня конкурентоспроможності. Наука зростає в усьому світі: з початку ХХІ ст., глобальні витрати на дослідження і розробки майже подвоїлись, публікації зросли на третину, а кількість дослідників продовжує зростати. За підрахунками фахівців, для досягнення рівня інтенсивного споживання інновації народним господарством співвідношення між витратами трьох головних стадій життєвого циклу продукту (фундаментальні дослідження – конструкторсько-технологічні розробки, створення дослідного зразка – промислове освоєння) має становити 1:10:100. Це означає, що витрати на реалізацію одного інноваційного проекту у середньому у 100 разів вищі, ніж витрати на одержання необхідних для нього результатів фундаментальних досліджень [1, с. 10].

Тому важливу роль в інноваційній діяльності відіграють фінансові ресурси. Лідерами у фінансуванні інноваційної діяльності є Швеція – 3,82 %, Фінляндія – 3,5 %, Японія – 3,15 %, США – 2,59 %, Німеччина – 2,51 %, Австрія – 2,45 %, Данія – 2,13 % від ВВП [2].

Частка витрат США, Великобританії, Японії, Німеччини та Франції становить 59 % від усіх витрат на науку в усьому світі [2].

У світі, як і в Україні, спостерігається скорочення фінансування інноваційної діяльності комерційними банками, зумовлене світовою фінансовою кризою. Комерційні банки охочіше фінансують інноваційні проекти на етапах впровадження, а не на етапах розроблення, а також існуючі підприємства, а не ті, що недавно створені. Саме тому важлива роль стимулювання інноваційної діяльності у сучасних умовах господарювання належить безпосередньо державам.

Доволі активно державою підтримується фінансування інноваційної діяльності у США. При цьому однією із форм такої підтримки є часткове гарантування місцевими органами влади банківських кредитів. Щорічно з бюджетів усіх рівнів на гарантування банківських кредитів на здійснення інноваційної діяльності в середньому виділяється до 50 млрд. дол. [2], що створює можливість збільшувати обсяги фінансування інноваційної діяльності. Загалом американська стратегія інновацій організована навколо трьох китів: інвестувати в будівельні блоки американських інновацій, зокрема НДДКР і людський, фізичний та технологічний капітал, заохочувати конкурентні ринки, які стимулюють виробничі підприємства, а також стимулювати прориви таких національних пріоритетів, як розвиток альтернативних джерел енергії та поліпшення здоров'я населення [2].

У США істотне фінансове забезпечення з боку держави отримує передусім саме оборонно-військовий комплекс. До того ж значна кількість розробок використовується потім і в промисловості. При цьому більшість підприємств працює безпосередньо на швидке отримання прибутку.

При цьому найконкурентоспроможнішими галузями у США є: авіаційна та аерокосмічна, машинобудування, автомобілебудування, виробництво комп'ютерів та розробка програмного забезпечення. Досвід гарантування державою банківських позик може надати й Великобританія, у якій держава гарантує повернення 70 % від вартості позик, які надаються венчурним фірмам, та відшкодовує до 50 % від усіх витрат на нововведення та проводить субсидування малих інноваційних фірм.

У Великобританії доволі розвинена мережа з понад 325 бізнес-інкубаторів, яка регулюється Управлінням з питань бізнес-інкубаторів [2]. Бізнес-інкубатори Великобританії надають широкий спектр послуг від створення компанії та передачі її в оренду до консалтингових, фінансових, юридичних, працевлаштування тощо. До пріоритетів інноваційної діяльності Великобританії належать медичні технології, відновлювальна енергетика, наноелектроніка, захист комунікаційної інфраструктури, біотехно-

логії, інтелектуальні системи управління, раціональне природокористування.

Велике значення в країні надають розвитку й просуванню на світовий ринок наукомістких екологічних послуг. Дослідження особливостей фінансування інноваційної діяльності західних країн показало, що доволі активну роль в інноваційній діяльності відіграють саме державні органи влади через створені ефективні державні, економічні та адміністративні механізми підтримки інновацій. У світовій практиці у зв'язку із підвищенням ролі держави у фінансуванні інновацій спостерігається підвищення наукомісткості продукції, яка становить в країнах ЄС 35 %, США – 25 %, Японії – 11 %, Сінгапурі – 7 %, Кореї – 4,5 %, Китаї – 2 %, в Росії – 0,13 %, тоді як в Україні – лише 0,05 % від ВВП [3].

Існують різні методи державного стимулювання інноваційної діяльності, які загалом поділяють на прямі та опосередковані. Прямі методи стимулювання фінансування інноваційної діяльності переважно передбачають бюджетне фінансування, кредитування, державні замовлення, субсидії, гранти.

Непрямі методи стимулювання фінансування інноваційної діяльності, як правило, передбачають податкове стимулювання, яке проявляється у формі податкових кредитів, удосконаленні законодавства, покращенні інноваційної інфраструктури тощо. При цьому гранти, субсидії орієнтовані на конкретні проекти, які мають потенційно високу соціальну віддачу. Податкові кредити та пільги, своєю чергою, надають можливість зменшити граничну вартість інноваційних проектів.

Сьогодні в світі спостерігається поступове зростання непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності через податкові пільги. Кожна країна самостійно обирає співвідношення між використанням прямих та опосередкованих форм підтримки інноваційної діяльності, переважно віддаючи перевагу одній з них.

До того ж для всіх країн однаково принциповими є такі два принципи:

- фіскальні преференції не повинні бути дискримінаційними, мати прозорі критерії та процедуру отримання, не надавати штучно конкурентних переваг окремим підприємствам і бути інструментом загальної дії, тобто стимулювати усі підприємства інвестувати у власний інноваційний потенціал;

- надання адресної допомоги окремим підприємствам, чиї проекти можуть мати виняткове значення для економіки чи безпеки країни, має відбуватись лише неподатковим шляхом (державне замовлення, кредити, гранти, прямі інвестиції, фінансові гарантії) і при цьому на основі реалізації програмно-цільового методу [4].

Велику роль серед непрямих методів державного стимулювання фінансування інноваційної діяльності відіграє саме податкове

стимулювання. Податкові кредити активно використовуються урядами 11 країн ОЕСР. Зокрема, у Франції діє податковий кредит у розмірі 30 % від перших 100 млн. євро, вкладених у НДДКР.

Крім того, передбачена й підвищена величина податкового кредиту у розмірі 50 % для молодих французьких компаній, які вперше здійснили фінансування НДДКР [3].

Загальна мета інноваційної політики Франції – збільшення підтримки НДДКР. При цьому у Франції особлива увага приділяється трьом пріоритетам: зміцнення стимулів для приватного сектору; узгодження взаємодії між ключовими суб'єктами інноваційного процесу в конкурентних кластерах; підтримка конкурентоспроможності малих та середніх підприємств.

Доволі активно податкове стимулювання використовується і в Японії. Саме в Японії вперше впроваджено надання податкових кредитів національним компаніям з метою збільшення фінансування НДДКР.

Стратегія інноваційної діяльності Японії включає в себе цілі до 2020 р., зокрема: створення більшої кількості провідних світових університетів та науково-дослідних установ; повна зайнятість наукових працівників; використання інтелектуальної власності малих і середніх підприємств; ефективнішого використання інформаційно-комунікаційних технологій у виробництві [3].

Невід'ємною частиною цієї стратегії є зелені інновації та «Інновації життя». До найконкурентоспроможніших галузей японської промисловості належать: автомобілебудування, мотоцикли, верстатобудування, суднобудування, електроніка та напівпровідники, комп'ютери й офісне обладнання, телекомунікаційне обладнання, побутова аудіо – та відеоапаратура, фотографічне обладнання. Активно держава підтримує і німецькі підприємства, яким надаються податкові пільги, пряме державне фінансування важливих розробок.

За більшістю інноваційних показників до найбільш економічно та інноваційно-ефективних країн світу належить і Німеччина. Її традиційна технологічна ефективність проявляється в поширенні інновацій у виробничій галузі, насамперед у малий і середній бізнес.

Частка інноваційних підприємств Німеччини досить висока в більшості галузей економіки. За оцінками, близько 48 % виробничих фірм і 56 % фірм у сфері послуг вивели на ринок відповідно 37 % нових інноваційних продуктів і 41 % інноваційних виробничих процесів [5].

Крім того, в Німеччині розвинений венчурний бізнес. Інноваційна національна стратегія Німеччини розроблена до 2020 р. До основних пріоритетів належить здоров'я і харчування, клімат і енергетика, безпека зв'язку. При цьому найконкурентоспроможнішими галузями є металургійна, автомобільна, хімічна. Дослідження витрат країн на розроблення та впровадження

інновацій, за даними [5], показало, що значні витрати на інноваційну діяльність поряд із США та Китаєм має Фінляндія, інноваційна модель якої є однією з найефективніших у світі.

Незважаючи на те, що загалом у світі спостерігається зниження активності в сфері фінансування інноваційної діяльності, в Фінляндії витрати на фінансування інноваційної діяльності не лише не скоротились, але й продовжували зростати, що спричинило збільшення кількості підприємств, діяльність яких ґрунтується на інноваціях.

Державне фінансування інноваційної діяльності Фінляндії здійснюється через стратегічні центри науки, технологій та інновацій. Державне сприяння фінансуванню інноваційної діяльності ґрунтується не лише на наданні фінансування на конкурсній основі, але й активному використанні опосередкованих методів стимулювання інноваційної діяльності, зокрема забезпечення постійного розвитку інноваційної структури.

Для Європи останнім часом характерними стали процеси інтеграції. Європейська спільнота, зробивши висновки про відставання від Америки у сфері науково-технічного прогресу та технологій, вирішила об'єднати зусилля. У березні 2000 р. в м. Лісабон відбувся саміт Європейської ради, на якому за новою стратегією було проголошено курс консолідації дій членів ЄС та побудови конкурентоспроможної «знаннєвої» економіки. Проте у 2005 р. в м. Барселоні пройшов другий саміт, на якому досягнення декларованих цілей визнали незадовільним. Тому було прийнято оновлену стратегію, що отримала назву "Новий Лісабон". На основі існуючого співробітництва за допомогою певного переліку інструментів (FP7, EUREKA, Eurostars, Рамкова програма з питань конкуренції та інновацій, COST, Європейські технологічні платформи) мала покращитись координація діяльності [6].

У липні 2005 р. прийнято «Лісабонську програму», яка забезпечує виконання стратегії у тих площинах, у яких національні економіки недостатньо ефективні. «Лісабонська програма» охоплює 34 регуляторних акти, 15 фінансових заходів і 53 документи стратегічної політики [7, с. 11].

Для фінансової підтримки науково-технічного розвитку ЄС найвагомішим інструментом, як уже згадувалося, є Рамкові програми. Їх розробляє Європейська Комісія і схвалює Радою ЄС та Європейський парламент.

У кінці 2006 р. завершилась 6-та Рамкова програма, і вже з 1 січня 2007 р. стартувала нова – 7-ма Рамкова програма (FP7), яка втілюватиметься у життя протягом семи років. Основне завдання цих програм – створити Європейську зону досліджень та забезпечити сталий розвиток на основі інтелектуальної економіки. Європа потерпає від проблем, які є і Україні: зниження конкурентоспроможності, невисокі темпи економічного зростання (відставання від

США та Японії), безробіття, недофінансування науки, низька зарплата науковців, що робить професію непрестижною, «утікання мізків» у інші сфери зайнятості чи в інші країни.

На FP7 забюджетовано 72 723 млн євро. Ця програма також передбачає залучення приватного сектора у фінансування НТП [7, с. 26]. Вона поділяється на чотири тематичні програми, які мають назви кооперація, ідеї, кадри, потенціал. На програму "Кооперація" планують виділити 44 432 млн євро [7, с. 26]. Вона передбачає виконання проектів за найактуальнішими темами. Програма "Ідеї" передбачає проведення досліджень на стиках наук. Наукові колективи обирають тематику і відповідно до своїх потреб на конкурсній основі отримуватимуть фінансування. Формування кадрового складу та покращення його професійного рівня покликані забезпечувати програма «Кадри». Також вона має посприяти поверненню науковців, які виїхали з Європи, а також заохоченню притоку спеціалістів з інших країн. Розширенню інноваційного потенціалу Європи має посприяти програма "Потенціал".

Окрім FP7 в інноваційному розвитку, важливу роль повинні відігравати так звані Європейські технологічні платформи [7, с. 32]. Вони є механізмом, покликаним забезпечити безпосередню співпрацю бізнесових кіл і науки та перетворення результатів наукових досліджень у реальні ринкові продукти. Платформи функціонують так: підприємці визначають, які технології актуальні на ринку і розробляють середньо та довготермінові цілі для певної інновації з подальшим забезпеченням реалізації цих цілей шляхом матеріальної підтримки. Платформи мають не тільки посприяти залученню бізнесу у фінансування науково-технічного прогресу, а й допомогти сформувати нові ринки для інноваційної продукції.

У програмі EUREKA акцент роблять саме на комерціалізації науково – технічних розробок [6, с. 9] – вирішують саме ту проблему, яка надзвичайно гостро стоїть як в Європі, так і в Україні. До того ж, EUREKA забезпечує співпрацю на міжнародному рівні і завдяки їй скорочуються витрати на проект – кожен учасник фінансує тільки свою частину. FP7 має дослідницький характер і не є достатньо ефективною для завоювання ринку, тоді як EUREKA ринково орієнтована, проте не має достатньої координації. Тому було розроблено спеціальну програму Eurostars, покликану пов'язати між собою FP7 та EUREKA [6, с. 10]. Фінансування Eurostars проводять через спеціальний національний бюджет проектів, який формують країни-члени та через Програмний фонд, що забезпечує ЄС. Eurostars передусім сприяє малим та середнім суб'єктам господарювання у фінансуванні дослідницьких проектів.

Для координації міжнародних наукових проектів працює програма COST. Вона організовує проведення спільних міжнародних семінарів і конференцій, окремі наукові дослідження.

Висновки отже, досвід розвинених країн, які є лідерами на світовому ринку, показав, що для стимулювання інноваційної діяльності та збільшення обсягів фінансового забезпечення необхідна активна участь державних органів влади у цьому процесі. Для вітчизняних підприємств доволі актуальним буде й активне використання податкового кредиту. Важливим також є активний розвиток венчурного фінансування, що створить можливість залучення іноземних інвестицій для фінансування інноваційної діяльності. З цією метою доцільно привести у відповідність їх із європейськими нормами законодавства, яке регулює питання венчурного фінансування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Долішній М., Садова У., Семів Л. Глобалізація та її регіональні виміри. *Регіональна економіка*. 2002. № 3. С. 7–24.
2. European Business Association: official site. URL: <http://www.eba.com.ua/uk> (дата звернення: 27.06.2019).
3. Project Doing business: official Site. URL: <http://doingbusiness.org> (дата звернення: 27.06.2019).
4. Онишко С.В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки України. *Фінанси України*. 2003. № 6. С. 67–74.
5. Рейтинг інвестиційної привабливості країн світу. URL: <http://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index> (дата звернення: 28.06.2019).
6. Принципи EUREKA та інших європейських програм як чинники інноваційного розвитку України : наук. практ. семінар, (Київ, травень 2009) / [ред.кол.: П.С. Смертенко та ін.]. Київ : ФОР Т.А. Кінько, 2009. 72 с.
7. Програми та інструменти інноваційного розвитку економіки Європейського Союзу. Українські проєкції: Міжнар. конф., (Київ, листопад, 2006) / [ред.кол.: П.С. Смертенко, О.В. Коломієць, Т.А. Кінько та ін.]. Київ : ФОР Т.А. Кінько, 2006. 64 с.
8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів. URL: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr (дата звернення: 29.06.2019).